

OCENE – ZAPISKI – POROČILA – GRADIVO

NADIŠKO NAREČJE (GLASOVJE IN BESEDJE) V HUMORISTIČNIH SESTAVKIH DÓMA

0 Nadiško narečje spada med beneškoslovenska in se govori ob Nadiži in njenih pritokih v Italiji. Beneški Slovenci živijo med srednjo Soško dolino in Furlansko nižino, l. 1866 so se po skoraj 60 letih življenja pod Avstrijo s plebiscitom izrekli za Italijo. Od takrat živijo v težkih gospodarskih in kulturnih razmerah in uživajo le minimalne narodnostne pravice. Vendar so ohranili čut in ljubezen do maternega jezika; to zgovorno pričata tudi dva lista, ki izhajata v Beneški Sloveniji, Matajur in Dom.

Z jezikoslovnega stališča je bilo tu opravljenih že več raziskav. Omenim naj le nekatere. 1878 je v Petersburgu izšel sestavek Antona Klodiča¹ o jeziku Beneških Slovencev. Najbolj sistematično je beneškoslovenska narečja obdelal Fran Ramovš,² obravnava pa jih tudi Tine Logar.³ Nekaj zapisov o terskem narečju (sosednje nadiškemu) je prišlo izpod peresa Pavleta Merkuja.⁴ Merku se v glavnem posveča besedju, dodal pa je kratek prikaz glasoslovnih in oblikoslovnih značilnosti. Zbornik Benečanskih kulturnih dnevov 1973/74⁵ prinaša zanimiv prispevek G. B. Pellegrinija o slovensko-romanskih stikih s posebnim ozirom na Furlanijo, Merkujev popis terskega narečja in bolj samo zgodovinski oris B. Pogorelec Slovenski knjižni jezik v Beneški Sloveniji.

1 Namen pričujočega prispevka je predstaviti glasovje in opazno besedje v humorističnih sestavkih lista Dom. Dom je kulturno-verski list, v Čedadu izhaja vsakih »15« dni, že od l. 1966 ga urejajo slovenski duhovniki in laiki iz videmske nadškofije. V listu izhajajo besedila v italijanskem jeziku, knjižni slovensčini in beneškem narečju; na žalost večkrat prevladujejo italijanska. Od 1979 ima rubriko Piha Ponediščak (ponediščak je veter, ki piha od Kobarida proti Čedadu). Gre za humoristične sestavke, ki zajemajo v glavnem dogodke iz domačega življenja, piše pa jih Luciano Chiabudini (Čebudin), doma iz Ščigel v občini Podbonesec. Jezik je tip pisnega jezika, ki ima za govorno podstavo beneškoslovenska narečja, predvsem nadiškega, in kaže le malo vpliva šole ali slovenskega knjižnega jezika.

1.1 Korpus zajema iz 9 številk Doma (od januarja do maja 1989) humoreske z naslovi Emigrant, Janežni kuos, Pòst, Brivci, Ponzio Pilat, Kòš, Radio, Duhounik in Lipa. Celotna raziskava je potekala v primerjavi s slovenskim knjižnim jezikom, kar pomeni, da so izpisane tiste točke, kjer se jezik humoresk razlikuje od slovenskega knjižnega jezika (vse besede so navedene take, kot jih zapisuje pisec – natančen dejanski izgovor ni upoštevan).

2 Glasovje.

2.1 Samoglasniki. – V humoreskah je uporabljen 4-ravninski sistem dolgih naglašene samoglasnikov: *i, u, ie, uo, e, o, a*. (Polglasnika *ɔ* v sistemu ni, ker ga je povsod

¹ O narečji venecijanskih slovencev, Sočinenija A. Klodiča, 27 str. Nav. po J. Toporišič, Portreti, razgledi, presoje, 1987, str. 230.

² F. Ramovš, Dialekti, Ljubljana, 1935, str. 42–58.

³ T. Logar, Slovenska narečja, Ljubljana, 1975, str. 105–106.

⁴ P. Merku, Pomenoslovni paberki iz zgornje Terske doline, JiS 15 (1969/70), 2–3; Sprehod skozi tersko besedišče, JiS 16 (1970/71), 80, 259; Tersko narečje, Trst, 1972, 11 str.

⁵ Govor, jezik in besedno ustvarjanje v Beneški Sloveniji, I. ciklus predavanj na Benečanskih kulturnih dnevih v Škrutovem (Sv. Lenart) leta 1973/74, Špeter Slovenov – Trst, 1978, 118 str.: G. Pellegrini 21–39, P. Merku 41–56, B. Pogorelec 93–118.

nadomestil a.) – Poleg običajnih, vseslovenskih izvorov, so v humoreskah vidni še naslednji izvori samoglasnikov:

Samoglasnik **i** stoji na mestih knjižnega:

e (<ę): *previč* preveč, *vič* več, *vičkrat* večkrat; **e**: *cerimonije* ceremonije, *vičerja* večerja, *zvičer* zvečer; (**ei** < **e**) **ai**: *ki kaj*, (*petan*)*dvist* (petin)dvajset, *zaki zakaj*;⁶ **a**: *Ingleži* Angleži (vpliv it. *inglese*).

Samoglasnik **u**:

o: *Francuzi*, *požegnvanja* požegnovanja, *pulente*, (na) *sredu* (mize), *turbi*, *bilu*, *imenuvat*, *prorokuval* prerokoval(i), *spoštuvati* spoštovali, *pogostu*, *du do*, *ku ko*; **-ov** (tudi **-ev**) pri sam. m. sp. mn. rod.: *avtomobilnu* avtomobilov, *avtomobilištu* avtomobilistov, *buniku* bolnikov, *cveku* cvekov, *duhouniku* duhovnikov, *emigrantu* emigrantov, *eroju* herojev, *ešperimentu* eksperimentov, *izseljencu* izseljencev, *klientu* klientov, *kraju* kraljev, *muojstarju* mojstrov, *motivu* motivov, *organizatorju* organizatorjev, *pisu* psov, *puobu* pobov; **-òv**: sam. m. sp. ed. im.: *pokrù* pokrov; **-ov**: *ščinkuca* ščinkovca < ščinkavca; **ov**: *uce* ovce; **-av**: sam. ž. sp. imen. 2. ž. skl. *molitu* molitev, *tož*. (*u*) *cierku* (v) cerkev; **òu** < **l**: *puže* polže, *sudad* soldat, *tušč* tolšč(a), *dug* dolg, *nedužno* nedolžno, *puno* polno, *popunama* popolnoma; **ou** < **ol**: *buniku* bolnikov, *popudan* popoldan, *stù* stol, *sude* solde, *utarja* oltarja, *pu* pol; **ou** < **av**: *pru* prav; **e**: *domišljuval* domišljevali, *norčuvanje* norčevanje, *norčuvat* norčevat(i) (*e* po naliki iz sedanjiške osnove do *o*). – Del. na *-l* m. sp.: **-al**: *čaku*, *daržu*, *dokazavu*, *dokazu*, *dopoviedu*, *gledu*, *godernju*, *klicu*, *manku*, *muoru*, *nabasu*, *napisu*, *nucu*, *odgovarju*, *olajšu*, *oponašu*, *ostargu*; < **-il**: *aršieru*, *doluožu*, *godu*, *hodu*, *hranu*, *hvalu*, *luožu*, *nabrusu*, *nastabu*, *navadu*, *nosu*, *odluožu*, *odpustu*, *oglednu*, *okarstu*; < **-ěl**: *vartu*, *vidu*, *viedu*; < **al**: *odtuku*, *padu*, *paršu*, *potuku*, *prenesu*, *previdu*, *strigu*, *šu*, *ulieku*, *vargu*, *venesu*, *zapadu*; **-l**: *odpru*, *umru*, *upru*.

Fonem *v* je zapisan z *u*:

vC za [u]: *autentičnost*, *autobusi*, *avtomobilištu*, *autonomije*, *drieuje*, *duhounik*, *hlieu*, *kauke*, *Puščaunik*, *skriunosti*, *traunikah*, *ulekovanjan*, *uprašanje*, *urane*, *uratih*, *europskega*, *glauni*, *raunejo*; opisni del. *jau*, *dau*; **vV** za [u]: *duor*, *jauarja* < *javorja*, *uduova*, *Uidan*, *uoč* (voč < oč <) oko, *uodi*, *uojsko*, *zuonove*, *kuadraste*, *uarnil*⁷, *uiju*, *uon*; v *u* se spremeni tudi vsak predlog *v*, le v enem primeru je ostal *v*: v *Australiji*.

Dvoglasnik **ie**:

e: *besiede*, *briegu*, *ciest*, *čariešnje* črešnje, *človeika*, *diela*, *drieu* drevo, *hlieu* hlev, *kliet*, *koliene* kolena, *liesko* lesko, *miesta* mesta, *mriežo* mrežo, *orieh*, *piesmi*, *skliedo*, *sniieg*, *liep*, *niek* neki, *pieščeno*, *riedko*, *smiešne*, *smielo*, *priet* pred 'prej', *ries*;⁷ *brieme*, *čiešpe* češplje; *zapriega* zaprega, *potiegu* potegnil;⁸ **è**: *vien vèn*;⁹ **i(r)**: *aršieru* razširil, *pastierja* pastirja, *siera* sira, *sierak* sir(e)k, *izbiera* izbira, *kavaliertji* kavalirji, *mier* mir, *razšieru* razširil, *šierjejo* širijo, *zbierral* zbiral.

Dvoglasnik **uo**:

ò: (izjemoma **ô**) *dobruote* dobrote, *gaspuod* gospod, *gnuoj*, *gorkuoto*, *guod*, *izpuoved*, *koluo*, *kuosa* kosa 'ptiča' *mladuosti*, *modruost*, *pokuora*, *prepuovedi*, *puot* pot 'znoj',

⁶ Zaradi velikega števila izpisanih primerov tu niso zmeraj navedeni vsi. Preostali so v moji diplomski nalogi Nadiški knjižni jezik, Ljubljana, 1990.

⁷ Naštete besede so z *ě* zapisane že pri Škrabcu, Cvetje z vertov Sv. Frančiška, Gorica, 1891–1892, in pri Pleteršniku, Slovensko-nemški slovar, Ljubljana, 1894.

⁸ Torej tudi iz nosnika.

⁹ Primer je iz Pleteršnika, 1894.

težkuo, *naspruotan* nasproten, *paršluo* prišlo, *okuole* okoli, *smuo* samo, *takuo*, *zatuo*, *tuole*;¹⁰ *narguorših* najgorših, *muorla* mórala; *muore* more, *puojden* pojdem, *buoge* uboge; *muojstarju* mojstrov, *tuoj*, *muoj*, *suoij*; *puolič* polič; *peruot* perot. Prim. še *čuoast* čotast 'šepast'; *guorenje* govorenje, *guorju* govoril (verjetno *uo*).

Samoglasnik e:

a: *Nedižo* Nadižo, *preživljenje* preživljanje (morda gre za besedotvorni pojav), *zejce* zajce, *krakajo* krakajo, *dej* dalj; **-a:** *sevide* seveda, *de* da; **i:** *serk* sir(e)k, *vesoke* visoke, *pomerila* pomirila, *šerila* širila, *ušerila* uširila; **(ə):** *pomislen* pomislim, *stopenje* stopinje, *viden* vidim; **-i:** *okuole* okoli, *skuoze* skozi; **ei:** *potlè* potlej; **(ei <) ai:** *renka* rajnka, *zdole* zdolaj, *zgore* zgoraj – pri slednjih dveh primerih bi lahko bil tudi *ë*; **o:** *precesiji* procesiji, *prestora* prostora.

Samoglasnik o:

o: *uon* ven; **u:** *drogač* drugače, *ton* tun(a) 'riba' (it. *tonno*); **-u:** *blizo* blizu; **-i:** *počas* počasi.

Samoglasnik a:

ə: *boliezan*, *četartak*, *gobac*, *klanac*, *konac*, *mačak*, *maglice*, *matavilac* motovilec, *osamnajstletnik*, *petak*, *piesak* pesek, *stablo* steblo, *stazah* stezah, *majhan* majhen, *srečan*, *sam* sem, *notar* noter, *osan* osem. Izjema: *občutek*. Na enem mestu se pojavi »obstojni ə«: *kamanov* 'kamnit'. ə + r: *čarieva* čreva, *čarvič* črvič, *četartak*, *darve* drve, *daržavljan*, *garme*, *harbatenice* hrbtenice, *marvico*, *starmu* strmo, *tarde*, *podarli*, *tarpeu* trpel, *uarnejo* vrnejo, *čaries* črez. **i:** *an* in, *kronaka* kronika – prim. it. *crònaca*. Glas a nastane tudi zaradi posploševanja končnic v oblikoslovju. **o:** *jauar* javor, *kakošnjakan* kokošnjakom, *kalourat* kolovrat, *pasteje* postelje, *gaspuod* gospod, *hlaboko* globoko, *popunama* popolnoma, *rapotu* ropotal, *uzdigavu* vzdigoval – pojav imenujemo ojevsko akanje. **e:** *adan*, *an* krat, *ankrat*, *dažel*.

Moderni samoglasniški upad zadeva *i*, *e*, *a*, *o* in *u*:

i: *glažovno* glažovino, *kuharce* kuharice, *kuhnjo* kuhinjo, *ku* otroc ko otroci, *majce* majice, *mat* mati, *mrience* mrenice, *palc* palic, *žvina* živina, *dugmi* dolgimi, *svet* sveti, *tist* tisti, *bluo* bilo, *jezle* jezile, *nastabli* nastavili, *navadle* navadile, *potisnli* potisnili, *pravle* pravile, *stuorli* storili, *al* ali, *morebit* morebiti, *narrajš* najrajši, *pruot* proti, *rajš* rajši, *tud* tudi (nekajkrat je tudi ohranjen). Nepričakovan *i*-jevski izpad: *koblíce* kobilice. Najbolj zanimiv je izpad *pravce* pravljice. **e:** *nardi* naredi, *viedle* vedele, *vidli* videli, *bliž* bliže, *drogač* drugače, *slabš* slabše, *zlo* zelo. **a:** *glavmi* glavami, (z) *nogni* (z) nogami, (za) *petmi* (za) petami, *morta* morata, *posiekli* posekali. Nepričakovan izpad: *žeja* žejala. **o:** *na* mest namesto. **u:** *tle* tule.

Odpadli končni samoglasniki so v sestavkih označeni z ' : *aršieril'*, *basal'*, *bombardal'*, *bral'*, *branil'*, *buleral'*, *čakal'*, *čul'*, *dal'*, *daržal'*, *dialal'*, *dohitiel'*, *dokazal'*, *domišljuval'*, *falil'*, *flafotal'*, *gledal'*, *guoril'*, *hodil'*, *igral'*, *imenuval'*, *integral'*, *jokal'*, *kalunial'*, *kazal'*, *kliclal'*, *komental'*, *kuazal'*, *letal'*, *letiel'*, *lovil'*. Vse naštete besede so deležniki na -l m. sp. v mn. Odpadejo pa lahko tudi samoglasniki pri samostalnkih. V humoreskah je le osem takih primerov: (po) *Čukel'*, (u) *dažel'*, (par) *Id'*, *kolonel'*, *material'*, *miz'*, (tu) *šuo!*, (u) *šuo!*.

Premene glasovnih sklopov: **jë > jī > i:** *ice* jajce, *isen* jesen, *izik* jezik, *iklene* jeklene; **ri > r > ər > ar:** *parhišju* prihišju, *parjatelji* prijatelji, *parklic* priklic, *parložnost* priložnost, *partardilo* pritrnilo, *parblizno* približno, *pargliho* prigliho, *parjudno* priljudno, *parpet* pripet, *parraščeni* priraščeni; **re > r > ər > ar:** *čariešnje* črešnje, *parsajene* presajene, *sparjeta* sprejeta, *pargrevat* pregrevat(i), *sparieu* < sprejel; **raz > ərz > arz/ars/ar/as:** *arsklane*

¹⁰ Vse besede te skupine so v Pleteršniku, 1894. Vsi *uo* so iz *ô*.

razklane, arstrešene raztrešene, aršierjen razširjen, aršeril' razširil(i), arzglasit razglasit(i), astajile raztajile 'raztalile'; **r** > **ər** > **ar**: arjuhe rjuhe, armene rumene, poardečeu pordečel.

V besedilih je označenih nekaj naglasov. Iz tega je razvidno končno naglaševanje, npr. *tlè, potlè, pokrù, stù*.

Ramovš je o nadiškem narečju podrobneje pisal v Dialektih.¹¹ Večina njegovih ugotovitev drži še danes. Prim. *ie* < *ě*, *uo* < *ô*, *a* < *ъь*. Novosti, ugotovljene s primerjavo pojavov v humoreskah in z Ramovševimi zapisi, so naslednje:

i dobimo iz je *aj, ej*,¹² *poleg tega še iz: e* < *ę*: *previč, vič, vičkrat*; < *e*: *cerimonije, večirja, zvičér*; < *a*: *Ingleži*.

u poleg iz *au, ou, iu, eu, o* še iz *e* (po naliki); < *vC* za [u]: *autentičnost, autobusi*; < *vV*: *duor, jauarja, uduova*.

ie poleg iz *ě* še iz *ę*: *peruot*; < *è*: *vien*; < *i(r)*: *pastierja, izbiera*.

uo poleg iz *o* še iz *o*: *peruot*; < *ô* (zgodaj podaljšani *ô*): *tuoj, suoj, muoj*.

e poleg < *e* še: < *a*: *Nedižo, zejce, krekajo*; < *i*: *serk, vesoke*; < *ə*: *pomislen, viden, stopenje*; < *ei*: *potlè*; < *eì* < *ai*: *renka, zdole, zgore*; < *o*: *prestora, precesiji*; < *-a*: *seviede, de*; < *-i*: *okuole, skuoze*.

o < *ə*: *uon*; < *u*: *drogač, ton 'riba'*; < *-u, blizo, počaso*.

a poleg < *ə* in < *ə+r* še < *i*: *an, kronaka*; < *o*: *jauar, kalourat* (ojevsko akanje); < *e*: *an krat, adan*.

Poleg i, e in *u* po samoglasniškem upadu izpadeta še *o* in *a*: *na mest; glavmi* (verjetno posploševanje končnice *-mi*), *morta*.

Pri Logarju¹³ najdemo izvore in premene, ki jih je zapisal že Ramovš. Logarjeva razlaga je le dopolnilo k narečnim besedilom v knjigi, ob izvorihih ni primerov. Edina premena, ki je Ramovš ni zapisal, je *-o* > *-u*. Pri Logarju manjka premena *r* > *ər* > *ar*: *rdeč* > *ərdeč* > *ardeč*, lepo vidna v enem njegovih besedil (str. 57, besedilo 55).

2.2 Soglasniki

2.2.1 Zvočniki. – V humoreskah so zastopani vsi knjižni zvočniki: *m – n, r – l, v – j*. Vidne so naslednje premene **l** > **j**: *jubezan* ljubezen, *judi* ljudi, *kraju* kraljev, *nedej* nedelj, *pasteje* postelje, *Rimjane* Rimljane, *steja* stelja, *zbuojšanje* zboljšanje, *zemjo* zemljo, *buj* bolj, *dej* dalj, *jubjeno* ljubljeno, *parjudno* priljudno, *bazjajo* bezljajo, *vajala* veljala, *zapeju* zapeljal, *zmišja* zmišlja, *zauojo* zavoljo. Izjeme z **lj**: *botiljonan, daržavljan, ljubitelji, milijoni, nevošljivost, okolja, parjatelje* (dva primera), *pomankljivost* (dva primera), *preživljenje, samohvaljenje, soljo, usmiljenje, živiljenja* (nekaj primerov), *neusmiljeno, okoljenih obkoljenih, preljubljenega, preseljen, zemljeno, domišljuval'*. Med naštetimi besedami je nekaj izrazito knjižnih besed, prim. *daržavljan, ljubitelji, pomankljivost, preživljenje, samohvaljenje, usmiljenje*. Pogosto je *lj* ohranjen tudi zaradi večje obvestilnosti. Poseben primer sta besedi *okolje* < **o+kol+əje* in tip (s) *soljo*. V besedi *nevošljivost* je *lj* verjetno ohranjen zaradi lažje izgovorljivosti. – **l** > **l**: *sablami, častitlive*. Verjetno je pri obeh primerih vzrok lažja izgovorljivost.

l > **l**: *Napuljonovi* < *Napoleonovi* (v besedi prvotno ni *l'*).

¹¹ F. Ramovš, Dialekti, Ljubljana, 1935, str. 42–58.

¹² Zaradi večje preglednosti sem izpisala predvsem novosti v primerjavi z Ramovšem. Vsakemu samoglasniku sledijo izvori, ki jih je zapisal že Ramovš, nato pa še tiste razlike do knjižnega jezika, ki se pojavijo v humoreskah, Ramovš pa jih ne navaja (znamenje < je deloma razumeti zgolj protislovno, prav tako izraz »iz«).

¹³ T. Logar, Slovenska narečja, Ljubljana, 1975, str. 105–106.

-m > -n: (z) *adnin botiljonan*, (z) *adnin majhanin furgonan*, (s) *bielin fiertugan*, (z) *blagan*, (z) *bratran*, (s) *cajtan*, *deputatan* (daj. mn.), (z) *diveršivan*, (pred) *dnen*, (med) *edukacionan*, (za) *gaspuodan*, (pod) *italijanskin imen*, (z) *izikan*, (s) *koritan*, (s) *košan*, (s) *košičan*, *krajan*, (s) *kuštan*, (z) *ločitvan*, (z) *močnin duhan*, *možen*, (z) *naslovan*, *Niemcan*, *tičan*, *tistin hišan*, (u) *Uidan*, (z) *uozan*, (pred) *žegnan*, *drenovin* (garme), *osan*, *parpetin*, *suojin*, *šarokin*, *bon*, *čen*, *iman*, *ložen*, *muoren*, *pomislen*, *povien*, *poznán*, *san*, *viden*, *vien*, *tan*. Izjeme: *cesarjam* (daj. mn.), *duhounikam* (mn.), (s) *freškimi pijačam*, (po) *imenam*, (tu) *kajšnim filme*, (med) *katerim* (mn.), (med) *dvema koncam*, (s) *košičam*, (med) *nam*, (z) *nam*, (z) *njim*, (za) *njim*, (s) *poslušalkam*, *rokam* (daj.), (med) *nacionalističnim*, *požganem*, *punim*, *rinjanskim*, (na) *morem*, *sám*.

Pojavlja se varianta *nar-* za *naj-*: *narbuj*, *narguorših*, *narmanj*, *narrajš*.

Ostale premene so le posamične: drugotni **n** v *automobilne*, *automobilnan*; *n* se pojavi še v besedi *oglednu* 'ogledal' (nedoločnik *ogledniti* se ravna po slovenskih glagolih **skokniti*, *pokniti*); **ln** > **nn** > **n**: *kelnarco* > *kenarco*; **nj** > **j**: *kamenje* > *kamje* (redko); **nj** > **jn**: *Padovanjski* > *Padovajnski* (pred *-ski*); **v** > **u**: gl. § 2.1, izjema je predlog *v*: v *Australiji* (edini primer); **vr** > **gr**: *vrabca* > *grabca*; **vl** > **l**: *vložen* > *ložen*; **mn** > **n**: *sedemnajst* > *sedanjst*; **r - r** > **l - r**: *maltra* < *martra*, *slakoper* < *srakoper*; pojavljata se protetična (oporna) **v-** in **j-**: *oko* > *oč* > *voč* > *uoč*, *apno* > *japno*, *ozki* > *vozki* > *uozki*.

Večinoma je vse te premene opazil že Ramovš (prim. *l' > j*, *-m > -n*, *vr > gr*, *vl > l*, *mn > n*, *r - r > l - r*), delno za njim Logar (prim. *l' > j*, *-m > -n*, *w > v*), tu pa je opozorjeno predvsem na precejšnje število izjem (odstopanj), prim. *l'* ne prehaja vedno *v j*, *-m* se včasih ne spremeni v *-n* ipd. Pisec pri zapisu zvočnikov ni natančen.

2.2.2 Nezvočniki. – V humoreskah so uporabljeni vsi slovenski knjižni nezvočniki: *p t s š č f c h b d z ž dž*. Vidne so naslednje premene (znamenji < in > je deloma razumeti zgolj protistavno glede na knjižni jezik): **pt** > **t**: *ptiče* > *tiče*, prim. *setemberja* septembra; **tj** > **j**: *tja* > *ja*; **tj** > **č**: *tja* > *če*, *tretji* > *treči*, *tretja* > *trečja*; **b** > **v**: *slabe* > *slave*, prim. *proval* *probal*; **v** > **b**: *nastavili* > *nastabli*, *ustabjala* < *ustavljala*, *stavil* > *stabu*; **st** > **št**: *strofa* > *štrofa*, *avtomobilistov* > *avtomobilištu*; **tl** > **dl**: *pletle* > *pledle*; (**k** >) **g** > **h**: *tak dan* > *tah dan*, *gozd* > *host*, *globoko* > *hlaboko*, *goščar* > *hoščar*; **kt** > **t**: *praktik* > *pratik* (it. *pratico*), *traktorjem* > *tratorjan*, *elektrostatiki* > *eletrostatiki*; **j - j** > **g - j**: *jenjalo* > *genjalo*; **šč** > **š**: *nevošljivost*; **bk** > **k**: *obkoljeni* > *okoljeni*; **nj** > **n**: *manjkalo* > *mankalo* (le pri glagolu *manjkati*, prim. it. *mancare*); **dv** > **v**: *predviditi* > *previdati*; **zr** > **zdr**: *zrelih* > *zdrielih*; **šk** > **š**: *puške* > *puše*; **f** > **h**: *luft* > *luht*.

Ohranjena je skupina *čre*, vendar ne dosledno: *črez* > *čaries*, *čariešnje* < *črešnje*. V enem izmed besedil je težko razločljiva metateza (prestava) *glavo* > *galvo* (mogoče tiskovna napaka?). Slovensko nebnjenje: *drugih* > *druzih*, *drugim* > *druzin*, *rankega* > *rencega*. Zamenjava *c - č* oz. *z - ž*: *veličini* > *velicin*, *dolžini* > *duzin*. Pisava *moški*, *možko* (enkrat pisano *moški*). *Fizik* > *fizič* (morda podomačeno). *Partizanzke* (verjetno napaka). Glas *h* oz. γ je morda ponekod že slabo slišen: pri glagolu *pomau* 'pomagal' bi lahko šlo za razvoj *pomagal* → *pomahal* (*pomaɣal*) → *pomaɣu* → *pomau* (prim. pri Trubarju *verfshmaati*).

3. Opazno besedje v istem korpusu se je glede na izvor in pomen večinoma dalo razvozlati s pomočjo italijansko-slovenskega in nemško-sloveškega slovarja¹⁴ in Lazzarinijevega spiska furlanskih besed v furlansko-italijanskem slovarju¹⁵ (ter Slovarja slovenskega knjižnega jezika, Besedišča slovenskega jezika in Pleteršnikovega slovarja). Kljub temu je

¹⁴ D. Debenjak, *Nemško-slovenski in slovensko-nemški slovar*, 1974; A. Grad, *Italijansko-slovenski in slovensko-italijanski moderni slovar*, 1989.

¹⁵ A. Lazzarini, *Vocabolario scolastico friuliano-italiano*, Videm, 1930.

ostalo še precej besed, ki so bile pomensko nejasne. Te so mi pomagali pojasniti v uredništvu Doma, za kar se jim najlepše zahvaljujem. – Vse opazne besede so razvrstljive v štiri skupine: A. prevzete besede 1. iz (ali prek) italijanščine ali furlanščine, 2. iz (ali prek) nemščine, 3. iz (ali prek) angleščine; B. slovenske domače besede. Manjšo skupino tvorijo še tiste besede, katerih izvor je nejasen. Skušala sem ugotoviti, s katerih področij so, in vsaj približno poiskati vzroke za uporabo. Zaradi preglednosti besedje predstavljam po zgoraj navedenih štirih skupinah.

3.1 Besed iz italijanskega jezika ali furlanščine je 229, od tega 180 samostalnikov, 29 pridevnikov, 16 glagolov, 1 predlog in 3 prislovi (v spodnjih seznamih ozvezdičene besede imajo v Lazzarinijevem furlansko-italijanskem slovarju vzporednice, označene kot furlanske):

Samostalniki: *abinament* združenje v dvoje,¹⁶ *albergo* hotel, prenočišče, *alfabet*¹⁷ abeceda, *argoment* sklep, dokaz, *aroganca* predrznost, nadutost, *artigianat* rokodelstvo, obrt, *artikul* (trgovinski) predmet, *ašpiracion* težnja, *atmosfera* ozračje, *atomika* veda o atomih, *autentičnost* pristnost, *autonomija* samouprava, *avokata* odvetništvo, **bagaj* prtljaga, *bakal* polenovka, **bančina* klop, **barba* stric, *barberija* frizerstvo, **barela* nosilnica, **batuda* zbrano, zgoščeno mleko, *benzin* bencin, *bičiklo* kolo, dvocikel, *bobina* tuljava, *zvitik*, *botiljon* steklenica, **braura* pogum, hrabrost, *burokrat* uradnik, *bussola* kompas, *butiga* prodajalna, *bužina* lupina, koža, skorja, *centež* stotak, *civilizacion* civilizacija, *čitadin* meščan, *delužion* razočaranje, *deputat* poslanec, *determinacion* odločitev, določilo, *direccion* beležka z naslovi, *diskužion* razgovor, diskusija, *diškoršo* govor, *ditatura* diktatura, *diveršiv* odvrnitev, odklon, *divertiment* zabava, *dogana* carina, *dotrina* nauk, doktrina, *edicion* izdaja, edicija, *edukacion* vzgoja, *ekuilibrje* ravnotežje, ravnovesje, *emigracion* izseljenstvo, izseljevanje, *emitent* oddajna postaja, *ešperienca* izkušnja, izkušnost, *ešperiment* poskus, *ešpert* ekspert, izvedenec, *fažina* butara (vej), *fiašk* pletenka, **forešt* tujec, **frika* ocvirek, *furgon* prtljažni voz, *gara* tekma, *garancija* garancija, *gaspuodšindik* gospod župan, *generacion* generacija, *giornal* časopis, *giornalina* revija, časopis, *gjava* (opoke) nahajališče laporja, **golarin* kravata, *guča* jopa, *imprešion* vtis, *iniciativa* iniciativa, *inkubo* mōra, *interesež* zanimanje, *invencion* iznajdba, *inventor* iznajditelj, *kafē* kava, *kambra* soba, izba, *kampionat* tekmovanje, prvenstvo, *kamuna* občina, *kandreja* stōlica, *kanton* kot, stran, kanton, *kantorija* skupina pevcev, *karoča* kočija, *kavalier* kavalir, *kavalierat* kavalirstvo, *klient* varovanec, klient, *kolonel* polkovnik, *kolor* barva, *komerčjant* trgovec, *komision* komisija, *komitiva* spremstvo, družba, *kompanija* tovarišija, družčina, *komunikata* poročilo, uradna objava, *kondot* prevoz, *napeljava*, *konfin* meja, mejnik, *konveniencia* primernost, spodobnost, korist, *kordon* vrstica, *koriera* voz, *korišpondenca* dopisovanje, *kronaka* kronika, *kurjožitat* radovednost, *kužin* bratranec, *lač* zanka, past, **lauda* hvala, *letrik* elektrika, *magazen* skladišče, blagovnica, *makina* avtomobil, *makineta* aparat, stroj, *maniera* način, navada, vedenje, *manifestacion* prireditve, *marešial* maršal, *maron* kostanj, **maškera* maska, krinka, **medežin* zdravilo, zdravstvo, **meštra* učiteljica, *minoranca* manjšina, **mistier* skrivnost, **mištier* opravek, *mužea* muzej, *nazionalist* nacionalist, **nona* babica, stara mama, *nunac* duhovnik, *okažjon* priložnost, povod, *origina* izvor, poreklo, *ortografija* pravopis, **oštarija* gostilna, *pankorija* pekarna, *papagal* papagaj, *partigian* partizan, *pasa-port* potni list, *patric* patricij, *penin* jekleno pero, *permanenca* trajnost, bivanje, **peršona*

¹⁶ Pomeni besed so določeni glede na sobesedilo. Primer: *kurjožitat* v homoreski pomeni 'radovednost', čeprav sicer tudi 'znamenitost, redkost'; *direccion* v humoreski 'beležka z naslovi', sicer predvsem 'vodstvo, smer'.

¹⁷ Nekatere od naštetih besed niso pravi romanizmi, jih pa blizuzvočna italijanska beseda podpira pri obstoju v benečansčini.

oseba, *plebei* plebejec, *poltrona* naslonjač, *preteža* zahteva, *preženca* navzočnost, predstavitelj, *profum* parfum, *provinča* provinca, *publik* občinstvo, **punta* točka, pika, *radiolina* majhen radijski sprejemnik, *regim* vladavina, režim, *regiŕtrator* magnetofon, **rifleŕ* odsev, *riuŕida* uspeh, izid, izhod, *riŕultat* rezultat, *sardelón* sardela (m. sp.), *sigle* kratica, **stagjon* letni čas, sezona, *sudadlt* vojak, **ŕimbol* simbol, znak, *ŕimpatija* simpatija, *ŕituacion* položaj, *ŕpaj* vrvica, konopec, *ŕpinjak* sveder, *ŕproporcion* nesorazmerje, *ŕtagjon* letni čas, *ŕtrofa* kitica (pesmi), *ŕtrument* instrument, *targa* tablica, tabla, *taŕkina* ŕep, *teater* gledaliŕe, *tradicion* izroĉilo, tradicija, **trafik* promet, trgovina, *tramogjo* nahajaliŕe laporja, *tratativa* pogajanje, *tribunal* sodiŕe, *tromba* troblja, *trobenta*, *turiŕi* turist, *turiŕem* turizem, *turna* turnus, vrsta, red, *ufiĉial* oficir, *valvola* ventil, zaklopka, **vantaŕ* prednost, korist, dobiĉek, *vendeta* maŕĉevanje, **vilja* predveĉer, *virgola* vejica, *vokacion* poklic, *ŕenar* januar, *ŕgomba* lokarda, vrsta ribe, *ŕir* obrat, krog, sprehod, *ŕlika* sani.

Pridevnik i: *aŕfaltan* asfaltiran, *blu* moder, *est* vzhoden, *eŕtetiĉno* (preteŕo) estetsko, *eŕageran* pretiran, *funkcional* funkcionalen, *industrial* industrijski, *important* pomemben, *internacional* mednarodni, *interogatori* vpraŕalen, *komplikan* zapleten, *konĉentran* zgoŕen, koncentriran, *kontingent* sluĉajen, *laŕtikov* elastiĉen, *manauelo* roĉen, *meridional* juŕen, *orientan* orientiran, *ovest* zahoden, *pacient* potrpeŕljiv, natanĉen, vztrajen, *paludov* narejen iz koruzne slame, *pratik* pripraven, praktiĉen, *ramov* bakren, *riŕervan* rezerviran, **sald* trden, cel, *ŕempliĉ* enostaven, *serio* resen, *ŕimpatik* simpatičen, *ŕtrumentalizan* avtomatiziran, *volgarno* (besedo) vulgarno, prostaŕko.

Glagoli: *evidenciat* evidentirati, narediti jasno, oĉitno, *fabrikati* izdelovati, *faliti* zgreŕiti, *frigati* drgniti, *funkcionati* opravljati, *integrati* vkljuĉiti, *interesati* zanimati se za, *intonati* intonirati, *kaluniat* obrekovati, *komentati* komentirati, *poŕŕlikniti* zdrŕniti, *provati* poskusiti, *rekuperati* spet pridobiti, *rikamati* vesti (vezem), *rindati* donaŕati, napraviti, *tolerati* tolerirati.

Drugo: *a v*, *ben* dobro, *difa(ti)* zares, v resnici, *subi(o)* takoj, hitro.

3.1.1 Samostalniki¹⁸ so deljivi v dve skupini, v tvarne in netvarne, pri ĉemer so pod tvarnimi zajeti vsi, ki zaznamujejo konkretne osebe, predmete ipd.¹⁹ Pri teh nadalje izstopajo 4 podskupine. Prva zaznamuje osebe glede na poklic, stan oz. funkcijo: *burokrat*, *ĉitadin*, *deputat*, *eŕpert*, *foreŕt*, *gaspudŕindik*, *inventor*, *kavalier*, *klient*, *kolonel*, *komerĉjant*, *kuŕin*, *mareŕŕal*, *nacionalist*, *partigjan*, *patric*, *perŕona*, *plebei*, *sudadlt*, *turiŕi*, *ufiĉial*. Druga podskupina so poimenovanja ŕivali: *bakal*, *papagal*, *sardelon*, *ŕgomba*. Samostalniki v tretji opredeljujejo prostor: *albergo*, *butiga*, *kambra*, *kanton*, *magazen*, *muŕzea*, *oŕtarija*, *pankoriya*, *teater*, *tramogjo*. Ĉetrto podskupino sestavljajo poimenovanja (v glavnem) tehniĉnih predmetov, posebej pa ŕe poimenovanja za prevozna sredstva: *benzin*, *bobina*, *bussola*, *emitent*, *kordon*, *makineta*, *radiolina*, *regiŕtrator*, *ŕpinjak*, *ŕtrument*, *valvola*; *barela*, *furgon*, *biĉikletu*, *karoĉa*, *koriera*, *makina*, *ŕlika*. Preostali samostalniki so, kot kaŕejo primeri, besede iz zelo razliĉnih tvarnih podroĉij. Mogoĉe bi se dala izloĉiti ŕe skupina besed, ki izvirajo nekako iz »domaĉega«²⁰ ŕivljenja, rabljene praktiĉno vsak dan, pri vsakdanjih opravilih: *banĉina*, *botiljon*, *damigjan*, *faŕina*, *fiaŕk*, *frika*, *guĉa*, *laĉ*, *maron*, *ŕpaj*, *taŕkina*.

Mnogo teŕe je razvrstiti poimenovanja netvarnega. V grobem dobimo 5 podskupin. V prvi so v glavnem glagolniki, ki izraŕajo ĉlovekova nagnjenja, ĉustva, lastnosti ipd.:

¹⁸ Delitev je povzeta po J. Toporiŕiĉ. Besedni germanizmi v Trubarjevem Catechismusu, SR 36 (1988), ŕt. 1., 109–119, le da je delno dopolnjena. – Zaradi velikega ŕtevilu besed v skupine niso razvrŕene vse.

¹⁹ P. Merku se je odloĉil za podobno delitev besed, ĉep rav v skromnejŕem obsegu. Pri njem imamo naslednje pomenske skupine besed: 1. botaniĉna imena, 2. ŕivalska imena, 3. hiŕa, orodje, vsakdanje ŕivljenje, kmeĉka opravila.

aroganca, ašpiracion, autentičnost, braura, delužion, determinacion, edukacion, iniciativa, intereš, konvencienca, kurjožitat, maniera, permanenca, šimpatija, tratativa, vantaž, vendeta. Drugo podskupino sestavljajo poimenovanja za skupino oz. skupnost ljudi: *abinament, civilizacion, emigracion, generacion, kamuna, kantorija, komision, komitiva, kompanija, minoranca, publik, tribunal.* Tretja podskupina označuje stanja, položaje, dogajanje v zvezi s človekom: *atmosfera, autonomija, ditatura, divertiment, ekulibrie, ešperiment, gara, inkubo, kampionat, manifeštacion, preženca, regim, šituacion, šproporcion.* Sem štejemo še oznake poklica, funkcije, ved: *artigianat, atomika, avokata, barberija, kavalierat, turižem, vokacion.* Četrta podskupina so besede, rabljene v vsakdanjem, morda bolj javnem ali političnem ozračju: *argoment, diškoršo, diskušion, diversiv, dotrina, edicion, ešperienca, garancija, korišpcndenca, okažjon, preteža, riušida, rižultat.* Peta, majhna podskupina so besede iz jezikoslovne in literarne rabe: *alfabet, ortografija, sigle, šimbol, štrofa, turna, virgola.*

Treba je opozoriti, da pisec nikoli ni obiskoval slovenskih šol. To nam lahko najprej pojasni uporabo besed za poimenovanje živali in besed s tehničnega področja. To sta namreč dve področji, s katerima imamo pogosto težave tudi pri izražanju v tujem jeziku. Obstaja tudi možnost, da pisec poleg iz italijanščine prevzetega izraza pozna tudi narečnega, a uporablja prvega zaradi širše razumljivosti. Besede, ki zaznamujejo osebe, in besede, ki so poimenovanja za skupine oz. skupnosti ljudi, so blizu mednarodnim poimenovanjem (prim. *civilizacion, emigracion, klient, nazionalist* itd.) in se piscu očitno zdijo dovolj uporabne (in razumljive) tudi v njegovem pisanju. Še najbolj preseneča dokaj obsežen spisek besed iz »domačega« živiljenja, vključno s tistimi, ki zaznamujejo prostor.

3.1.2 29 pridevnikov tvori 5 podskupin. Prvo sestavljajo trije pridevniki, rabljeni vrstno: *industrial, internacional, interogatori.* V treh, štirih pridevnikih je izražen material, iz katerega je predmet, ki ga določajo, narejen: *ašfaltan, laštikov, paludov, ramov.* Tretja podskupina je sestavljena iz treh pridevnikov, ki določajo stran neba oz. mesto nahajanja: *est, meridionalski, ovest.* Največja je podskupina kakovostnih pridevnikov, ki določajo splošne lastnosti oseb, živali, rastlin, predmetov: *eštetično, ežageran, funkcional, important, komplikan, končentran, kontingent, manauelo, orientan, pacient, pratik, rižervan, sald, serio, šemplič, šimpatik, štrumentalizan, volgarno.* Barvo označuje en sam pridevnik, *blu*, uporabljen zaradi homonimnosti slovenskega *moder* 'pameten'. *Est* in *ovest* sta uporabljena v zvezi z Zahodno in Vzhodno Nemčijo in ju lahko vzamemo kot del citatnega imena. Piscu pa kljub temu manjka nekaj osnovnih slovenskih pridevnikov, tako *ročen* za njegov *manauelo*, *trden* za *sald*, *resen* za *serio* ipd.

3.1.3 Ena izmed možnih delitev pri glagolih je naslednja: V prvo skupino zajamemo glagole *evidenciat, fabrikati, funkcionati, integrati, interešati, intonati, komentati, tolerati.* Vse našete glagole poznamo v istem pomenu tudi v zbornem jeziku, le z drugim obrazilom. V drugi skupini je ostalih 8 glagolov: *faliiti, frigati, kaluniat, provati, rekuperati, (požlikniti), rikamati, rindati.* Za večino naštetih glagolov ima slovenski jezik poleg prevzetega še domači izraz. Težave so le z glagolom *rekuperati*, kjer v slovenščini dobimo besedno zvezo *spet pridobiti*, in *intonati*, kjer *uglasiti* ne pomeni povsem isto kot *dati začetni glas*. Pri izbiri med slovensko ali prevzeto besedo odloča tudi gospodarnost. Pomensko so našete glagoli s tako različnih področij, da se ne dajo smiselno razvrstiti v skupine.

3.1.4 Ostane še skupina prislovov in predloga. Pravi prislov je *subit(o)* 'takoj, hitro', medtem ko *ben* 'dobro' in *difa(ti)* 'zares, v resnici' nastopata bolj v vlogi člena. Vsi trije so pogosti tudi v primorskem narečnem, pokrajinskem govoru in v jezik humoresk ne prihajajo zato, ker bi bil s tem izražen kak poseben pomen. Predlog *a* 'v' je zapisan le enkrat (v primeru *a Rusiji* 'v Rusiji'), zato mislim, da se je piscu »zapisal«, saj ima sicer v vseh drugih primerih *u* (za *v*).

3.2 Besed iz (ali prek) nemščine je bistveno manj kot iz italijanščine: blizu 30 samostalnikov, 12 glagolov, 1 števnik in 1 veznik, skupaj torej čez 40 besed.

S a m o s t a l n i k i: *andoht* zbranost, pobožnost, *cajt* čas, *cvек* žebelj, *famuštar* duhovnik, župnik, *faruž* župnišče, *fiertug* predpasnik, *frajnost* prostost, svoboda, *fuotar* hrana, krma, *gvant* obleka, *kenarca* natararica, *kietna* veriga, *kušt* spretnost, umetnost, *lon* poklon, darilo, *nuc* korist, prid, dobiček, *pargliha* primera, *ruksak* nahrbtnik, *sudadlt* vojak, *šenk* darilo, *špeh* slanina, *špiegla* ogledalo, *štenga* stopnica, *štrik* debela vrv, *štrēna* štrēna, *talar* krožnik, *vaht* pazljivost, *viža* način, *žek* nogavica, *žlah* udarec, *žlag* streljaj.

G l a g o l i: *farbati* barvati, *merkati* paziti, *nucati* potrebovati, rabiti, *ofarbati* obarvati, *omerkati* opaziti, *ratati* uspeti, *tenfati se* pražiti se, *trefiti* zadeti, *ušafati* ustvariti, *ujeti*, *vahtati* paziti, *zglihati* izenačiti, zravnati.

D r u g o: (če)lih čeprav, *taužint* tisoč.

3.2.1 Pri besedah, prevzetih iz italijanščine, je bilo samostalnikov za tvarna in netvarna poimenovanja skoraj točno pol na pol, med germanizmi pa prednjačijo tvarni, saj jih je dve tretjini. Če bi jih poskušali razvrstiti v iste skupine kot italijanske, bi med poimenovanja oseb po poklicu, funkciji oz. stanu štela *famuštar* in *kenarca*. Beseda, ki označuje prostor, je ena sama: *faruž* župnišče. Vse ostale besede so za povsem vsakdanje reči: *fiertug* in *žek* za del obleke, *kietna*, *štrik*, *štrēna*, *ruksak*, *talar* za pripomočke pri delu oz. opravilih (*talar* je tu del koša), *špiegla* in *štenga* za del »opreme« v hiši, *fuotar* za hrano, krmo, *šenk* in *lon* za darilo. Pri tem je potrebno dodati, da pisec za pojem, izražen z besedo *famuštar*, pozna tudi narečno besedo *nunac* in približno sopomenko *duhounik*, ki pa je rabljena v bolj spoštljivem tonu. Tudi *štrik* (kot je videti iz 3.1) ni edino poimenovanje za vrv, saj sta tu še dve sopomenki (*kordon* in *špaj*) iz italijanščine. – Samostalnikov za netvarna poimenovanja je le 8. Izločiti bi se dalo naslednje: *cajt*, *nuc*, *pargliha*, *viža*, ker nobeden izmed njih ne izraža lastnosti oz. stanja, kar bi lahko rekli za preostale: *andoht*, *frajnost*, *kušt*, *vaht*. Vsi skupaj (ali njih oblikoglasni, oblikoslovni oz. besedotvorni različki, ali vsaj njih podstava) so sestavni del splošno-slovenskega ljudskega (neknjižnega) jezika. Ker so vse humoreske pisane tako, kakor da bi sporočevalec imel naslovnika neposredno pred seboj (mišljen je govor, ne zapis), je povsem razumljivo, da uporablja tudi našete besede.

3.2.2 V humoreskah je ducat glagolov, prevzetih iz nemščine (pri čemer sta dvojici *merkati* – *omerkati* in *farbati* – *ofarbati* šteti za 4 enote). Dva glagola, *nucati* in *vahtati*, sta povezana s samostalnikom *nuc* in *vaht* (omenjenima zgoraj). Preostali glagoli so: *ratati*, *tenfati* (se), *trefiti*, *ušafati*, *zglihati*. Tudi za našete glagole velja, da so del širšeslovenskega neknjižnega besedja. Besedilo delajo nekako bolj domače, pisec se z navidezno neučenostjo še bolj približa preprostemu bralcu.

3.2.3 Števnikov je v homoreskah na splošno malo. *Taužint* ima gotovo svoj izvor v nemščini, uporabljen pa je iz istih razlogov, ki so navedeni pri samostalnikih in glagolih. Prav tako veznik *čelih* 'čeprav', tvorjen iz slovenskega *če* in srednjevisokonemškega *g(e)lich*, (nem. gleich) prim. *glih*.

3.2.4 Na navedene besede, prevzete iz nemškega jezika, moramo vseeno gledati nekoliko drugače kot na navedene besede iz italijanščine oz. našega romanskega sosodstva: pozna jih skoraj ves slovenski prostor in ne predstavljajo posebne nevarnosti za slovenske sopomenke v benečanščini. Besede iz italijanščine pa so večidel omejene na skrajni zahodnoslovenski prostor. Iz celotnega njihovega spiska lahko naberemo le malo takih, ki se v primorskih narečjih na naši strani meje uporabljajo redno. Nasprotno – zelo veliko je takih, ki jim naši Primorci niti ne znajo določiti pomena. Zato predstavljajo za beneškoslovenske govore večjo nevarnost, da nekoč povsem izrinejo in nadomestijo slovenske besede.

3.3 Opaznih besed drugačnega izvora tako rekoč ni. Anglizma *western* in *kawboiski* ne presenečata posebej, saj sta »svetovno« uporabljana; *western* bi lahko šteli kar za citatno besedo. *Exištli* (mn.), je samostalnik, ki pomeni 'obstoječe'; njegov nastanek ni povsem jasen. Prim. §. 3.5.

3.4 Domače pokrajinske besede. V tej skupini so tiste besede, ki so sicer slovenske, a omejene v glavnem na zahodnoslovenski prostor. Nekaj jih je tvorjenih drugače kakor v knjižnem jeziku in zato v besedilih izstopajo. Skupno je takih 10 (vse samostalniki): *balabantar* (verjetno tvorjeno po *baraba*) potepuh, malopridnež, *čeča* dekle, *čaruj* (kot slov. *črevelj*) čevelj, *laza* (po glagolu *laziti* 'ovijati se') ovijalka, rastlina, *obiela* zabela (druga predpona), *počivalo* počivališče (druga pripona), *pop* popek (brez pripone), *sladčina* sladkarija (druga pripona), *slavič* slavec (druga pripona), *sajin* svinjska mast (salo > *saljin > sajin).

3.5 Besede z nejasnim izvorom. – V besedilih je še nekaj besed, katerim lahko izvor predvidevamo, ne moremo pa ga zanesljivo določiti: Vsaj 11 besed ima verjetno izvor v romanskih jezikih, in sicer 9 samostalnikov in 2 glagola: *arnjada* vrsta trte *buleranje* balinanje (it. *gioccare a boccce*), *čjandier* posoda za vodo, *gajofa* žep, *mušela* čebela, *lotrina* verouk (po *doktrina*), *pecenin* mezinec, *pikapier* 'kopač', *vintula* krušna skrinja; *bulerati* balinati, *vepikati* 'odkopati s krampom' (prim. *vy- in notranjsko *pikon* 'kramp' < it. *piccone* 'kramp'). Iz nemščine oz. z nemško prvino je verjetno beseda *špodielati* 'zasramovati, privoščiti si koga'. Ob *rempin* 'kljukica pri pasu' je mogoče pomisliti na *karabin* 'sponka, ki jo uporabljajo alpinisti'.

Pri treh besedah bi lahko šlo za onomatopejski izvor: *ščapeti* imeti *grenak* okus, *ščapoč* grenek, *šujati* božati. Nepojasnen ostane izvor naslednjih besed: *mejava* žerjavica, *ožejd* kis, *slanamurja* zelo slana jed (morda iz *salamurja*), *sope* vrsta peciva, *žguojba* mizarsko dleto.

3.6 Sklep. – Področij, kjer se pisec odloči za prevzeto besedo, je zelo veliko; pravzaprav bi težko našli nezasedeno področje. Pogostost pojavljanja besed je različna. Poimenovanja oseb, živali, rastlin, bližnjih, vsakdanjih stvari izbira pisec iz italijanščine in nemščine. Seveda se ob tem postavlja vprašanje, kakšni so vzroki oz. nagibi za to. Tu sežemo na področje družbenostnega jezikoslovja. Zanimivo bi bilo narediti raziskavo »meril«, po katerih se pisec odloča za italijansko, nemško oz. slovensko besedo, če predpostavljamo, da vse tri enako dobro pozna. Delne poskuse utemeljevanja bi se ob podrobnejši raziskavi (morda celo ob pomoči pisca besedil) splačalo dopolniti.

Mateja Hočevar

Filozofska fakulteta, Ljubljana

OB IZIDU KNJIGE ILIJE M. PETROVIĆA O BYRONU PRI JUGOSLOVANIH¹

Prvi zvezek pričujoče monografije o byronizmu na jugoslovanskih tleh je Ilija M. Petrović objavil že leta 1931 v Beogradu, drugi del študije pa je po njegovi prerani smrti izgubil, a je bil pred kratkim po srečnem naključju najden. Inštitut za književnost in umetnost v Beogradu je ponatis te obsežne raziskave, vključno z drugim, doslej še ne objavljenim

¹ Ilija M. Petrović, *Bajron kod Jugoslovena* (ur. Nikša Stipčević), Beograd: Institut za književnost i umetnost, 1989, 256 strani.